

Kak ruče minje so žiwjenje ...

**Naše žiwjenje traje sydomdzesat lět,
hdyž wysoko přińdže,
je wósomdzesat lět,
a štož je krasne było, běše próca,
kiž je podarmo;
přetož wone so ruče minje,
jako bychmy wotlećeli.**

Psalm 90,10

Před lětami wopytowach prawidlownje serbsku wudowu. Wona sedžeše na swojim stólcu při woknje a čakaše, zo by so snadź raz kóčka před woknom pokazala. To by wažna wěc na tutym dnju byla. Na jednym wopyće wona mi praji: „Džeń je dołhi, ale lět-ko je krótko.“ Trochu přemyslowach, ale bórže běch rozumił. Wona njemóžeše ničo džělač, dyrbeješe cyły džeń sedžeć a čakać. Tajki džeń bě so jej dołhi zdał. Ale přez lěto so mało stawaše, jedyn džeń bě kaž druhi. Mało zwosta, štož by spomnjeća hódne bylo.

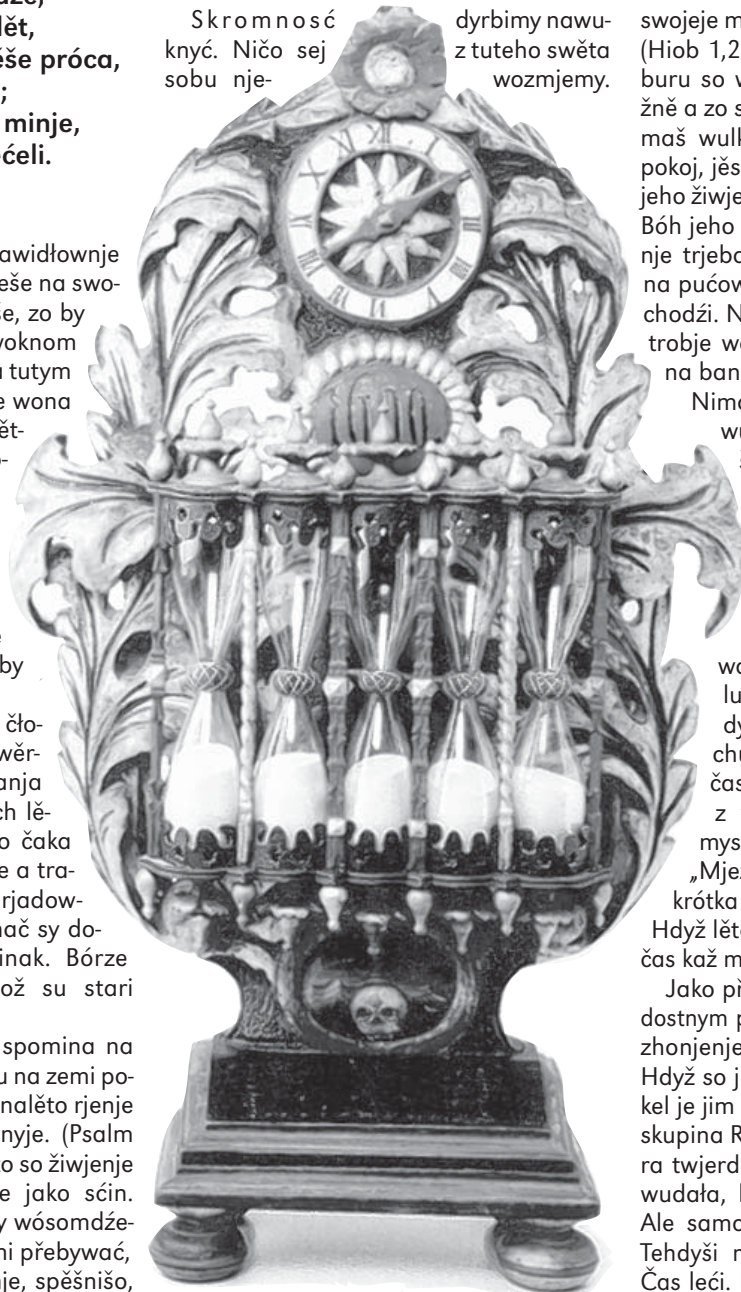
„Lěto je krótko.“ Čim starši čłowjek je, čim bóle so jemu wěrnosć tajkeho wobkedźbowanja pokazuje. Hinak je w młodych lětach. Zastup do šule – na to čaka džěčo w pěstowarni a to traje a traje. A kak wulcy su čí wyšich rjadownjow! Lěta su dołhe, prjedy hač sy dorosćeny. Ale pozdžišo je hinak. Bórže začuwaš wěrnosć teho, štož su stari Serbja prajili: „Čas leći.“

Swjate pismo přeco zaso spomina na krótku chwilu, kotraž je nam tu na zemi popřata. Kaž trawa smy, kotraž nalěto rjenje kćeje, ale hižo bórže wuschnyje. (Psalm 103,15) Předar Salomon wě, zo so žiwjenje w swojej zachodnosći minje jako sćin. (Předar 6,12) Tež hdyž směmy wósomdzesat lět abo samo dlěje na zemi přebywać, tak so tola žiwjenje ruče minje, spěšnišo, hač je nam lubo.

Dwoje wěcy mamy wuknyć hladajo na

krótku chwilu, kotraž nam zwostanje: skromnosć a lubosć.

Skromnosć dyrbimy nawu-
knyć. Ničo sej z tuteho swěta
sobu nje- wozmjemy.

Pěskowy časnik z Hrodzišćanskeje cyrkwyje

Foto: Matematisko-fyzikaliski salon Drježdžany

Posledni kabat nima kapsy. Hižo mudry Hiob wědžeše: „Nahi sym přišoł ze žiwota swojeje maćerje, nahi zaso tam počahnu.“ (Hiob 1,21) Wo bohatym, ale njemudrym buru so w bibliji pisa, zo bě měł bohate žně a zo sej nětko myseleše: „Luba duša, ty maš wulki skład na wjele lět, měj nětk pokoj, jěs, pij a budź dobreje mysle!“ Tola jeho žiwjenski čas běše krótki. Samsnu nóc Bóh jeho wotwoła. Za swoje žiwjenje mjene trjebamy, hač sej myslimy. Je to kaž na pućowanju: Z lóšim waćokom so lěpje chodźi. Njeh su tež nam pokłady we wutrobje wažniše hač pokłady w křini abo na bance.

Nimo skromnosće mamy tež lubosć wuknyć. Japoštoł Pawoł napominaše křesćanow w Romje hladajo na krótki čas, kotryž zwostanje: „Njebudźće nikomu ničo winowaci, čiba to, zo so mjez sobu lubujeće.“ (Rom 13,8)

Lubosć wuknyć – kak ma so to stac? Před lětami widžach wobraz ze starym hronom pola ludźi we wochěži wisajo. Najprjedy zdaše so mi jeho wobsah trochu jednory a starožitny. Tola počas sej myslach, zo by so hrono z wobrazu do duchowneho rozmyslowanja za tutón měsac hodžalo. „Mjez sobu so njerudźće, krótka je chwila, kiž hromadže sće. Hdyž lěta was tež zjednoća, čas kaž minutka wam jónu so zda.“

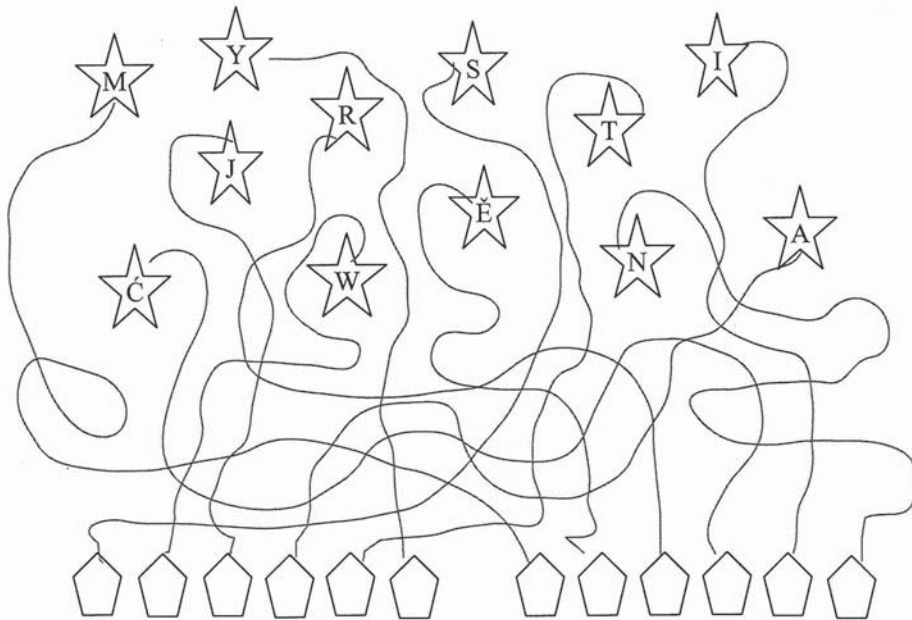
Jako před lětami w šuli tute hrono młodostnym předstajich, mějach zajimawe nazonjenje, zo někotři je hižo znajachu. Hdyž so jich zadźiwany woprašach, zwotkel je jim znate, mi prajachu, zo spěwa to skupina Rammstein. 1995 bě tuta jako jara twjerda znata band swój přeni album wudała, kotryž měješe titul „Herzeleid“. Ale samo to je nětko hižo 18 lět nimo. Tehdyši młodostni su dawno dorosćeni. Čas leći. Hač su sej woni z mojeje wučby spomjatkowali, zo je žiwjenje krótko a zo mamy rosć w lubosći? **Jan Malink**

Hwězdčičkowe hódančko

Lube džěci!

W kóždej hwězdze je pismik schowany. Pismik pućuje z wašej pomocu wot hwězdy po nitce do domčka. Hdyž su wšě pismiki prawy domček namakali, wučitaće słowje. To je dopomnjenka na wosebity dzeń w tutym měsacu. Wjac pak njecham přeradžić. Wjele wjesela při wuhódanju! *Gabriela Gruhlowa*

W Malešecach nowe zwoony poswjećili

Zbožowny dzeń dožiwi Malešanska wosada njedzelu, 13. oktobra, jako móžeše swjatočne tři nowe zwoony za swój Boží dom poswjećić. Dzeń do teho běchu bohaće z kwětkami a girlandami wupyšene zwoony na konjacych zapřahach po jednotlivych wosadnych wsach po puću byli a so popoždnu do Malešec witali. Njedzelu dupoždnja farar Wilfried Noack zwoony požohnowa a potom z wosadu a sobustawami zwonoweho towarstwa w cyrkwi swjatočne kemše woswjećić. Serbske čitanja při tym měješe predikant Jens Winkler. Dzeń po tym zběhnychu nowe zwoony na wěžu. Njedzelu, 3. nowembra, maja wone přeni raz zwońić, a to zhromadnje z historiskim zwonom z lěta 1921, kotryž sej wosada jako štwórtý wobchowa.

Foto: C. Schumann

Na Mačićnu akademiju

Štwórtk, 21. nowembra 2013, w 19.30 hodź. přednošuje dr. Jens Buliš, teologa a cyrkwin-ski stawiznar z Chrósćic, w Budyskim hosćen-cu „Wjelbik“, Žitna 7, na temu „Mišnjanska a Hornjołužiska založba za chudych Serbow. K 300. narodninam jeje založičela Jana Michała Budarja (1713–1789)“. Přednošk budže w němskej rěči, zastup je darmotny. Wšitkich zajimcow wutrobnje přeprašuje *stawizniska sekcija Maćicy Serbskeje Trudla Malinkowa, předsydka*

Basnje Měřany Cušcyneje

Njedawno wušły ze-šiwk rjadu „Serbska poezija“ wěnuje so lyri-ce Měřany Cušcyneje. Za 59. wudaće rjadu je basnica Róža Domašcyňa ze zběrkow awtorki wubrała sytu džělow a tute hroma-dže z nowymi, zdžěla njewozjewjenymi tek-stami zestajala k reprezentatiwnej přehlad-ce wo jeje basniskim tworjenju. Lyrikarka M. Cušcyňa, tworjaca w serbskej a němskej rěči, słuša k wažnym zastupjerkam moderneje serbskeje poezije. Jeje teksty su hižo do mnohich rěčow přebasnjene. **LND**

Serbska poezija 59 – Měřana Cušcyňa, wudač Kito Lorenc, zestajala Róža Domašcyňa, 60 s., wobrazy, brošura ze škitnej wobalku, 978-3-7420-2227-1, 4,90 €

Fotografije Kurta Hajny

Zo bě fotograf Kurt Hajna (1906–1986) chro-nist 20. lěstotka, poka-zuja jeho wuběrne foto-grafije, kiž je wudawa-čel Jürgen Maćij do nje-dawno w LND wušłeho wobrazoweho zwjazka „Kurt Heine – Bildchro-nist“ zjimał. Hižo jako šuler a pozdžišo jako wučer w Komorowje pola Klukša započá so Hajna za fotografiju zajimować. Po tym zo bu na spočatku Druheje swětoweje wójny do wójnska zwołany, bu wón jako wójnski roz-prawjer 1943 w kotole Stalingrada zajaty. Wot lěta 1949 skutkowaše jako swobodny nowinarski fotograf w Budyšinje, hdžež džělaše hłownje za lokalne medije, ale tež za Domowinu, džiwadło abo muzej. Reprezentatiwne wobrazy 1930-tych do 1970-tych lět pokazuja wokomiki načasnych stawiznow a rysuja towaršnostne změny we Łužicy. W tekstach knihi předstaja wjacori awto-rojo žiwjenje a skutkowanje Kurta Hajny a dawaja dohlady do žiwjenja połne łam-kow. **LND**

Kurt Heine – Bildchronist, wudač Jürgen Maćij, 164 str., čornoběle fotografije, kruta wjazba, 978-3-7420-2267-7, 19,90 €, LND

Je škitał serbstwo a křescánsku wěru

Před 100 lětami zaslužbny Njeswačidlski farar a spěchowar Serbow Jurij Jakub zemrěł

Jurij Jakub narodži so 24. oktobra 1839 jako přenje z pječ džeći fararja Ernsta Bohuwěra Jakuba na Michalskej farje w Budyšinje, kotraž běše tehdy na Jerjowej hasy. Nan bě z wodžerjom ewangelskich Serbow w Sakskej a je w času narodneho wozrodženja wjele za serbstwo wuskutkował. Mać pochadžeše z Běheho Jelenja pola Drježdźan. Wona njemóžeše serbsce, staraše pak so wo to, zo jeje džeći serbsce nawuknu a so w narodnym duchu kubłaja. Jurij Jakub bě najskeje přenje džećo, kotraž wobsedžeše serbsku wobrazowu knižku. Jako dwulětny dósta ju k hodam 1841 wot přečela swójby Hendricha Awgusta Krygarja, bywšeho nanoweho kolegi w Michalskej wosadze a mjeztym fararja w Poršicach. Kniha chowa so džensa w Serbskim kulturnym archiwje w Budyšinje.

Jurij Jakub chodžeše w Budyšinje na měšćansku šulu a pozdžišo na gymnazij. W Lipsku studowaše teologiju, bě sobustaw a subsenior Łužiskeho předarskeho towarstwa a bu pozdžišo za jeho čestneho sobustawa pomjenowany. Jako student zastupi tež do Maćicy Serbskeje. Po studiju přebywaše lěto jako domjacy wučer staršeho syna fararja Imiša na Hodžijskej farje. Z fararjom Imišom bě w swojim času hižo Jakubec nan spřečeleny był a přečelstwo haješe so dale mjez swójbnymi. Dalše štyri lěta wučerješe Jurij Jakub na gymnaziju w Žitawje, doniž njenastupi 1870 farske město jako serbski duchowny w Kamjencu. 1873 powoľachu jeho do Njeswačidla, hdžež wosta wjac hač tři lětdžesatki z wosadnym fararjom.

Farar w Njeswačidle

W Njeswačidle měješe farar Jakub wulku wosadu zastarać, wobstajacu z něhdze 3 000 dušow w 23 wsach. Při wšěm wulkim mnóstwje zastojnskeho džěla běchu jeho prócowanja stajnje wusměrjene na zdžerženje rěče a wěry Serbow. W swojej wosadze na to kedžbowaše, zo so prawa Serbow w cyrkwi a šulach njeprókrošča. Tež zachowanje narodneje drasty ležeše jemu na wutrobje. Džiwaše na to, zo serbske paćerske holcy w tradicionelnej drasće ke konfirmaciji du. Hromadze ze swojej sotru Emku załoži 1895 wosadne Towarstwo serbskich knježnow, kotraž sotra hač do wotchada z Njeswačidla 1906 nawjedowaše. K swjedženjam, jubilejam a podobnym składnosćam wobleče sej mnoho wosadnych žnow a hallow serbsku drastu. Wo tym swědči džensa hišće tójšto historiskich fotow z Njeswačidla.

Tež na farje samej so serbstwo haješe. Farar, kotryž wosta nježenjeny, bydleše tu wjele lět hromadze ze swojimi swójbnymi – z maćerju a sotrami Lydiju, Wjiku

Farar Jurij Jakub (1839–1913) Repro: SKA

a Emku, kotrymž so husto hišće bratr Jan z Drježdźan přidruži. Wobchadna rěč na farje bě serbska a dołholětna fararjowa služowna Lejna Kunec z Łuha chodžeše wšědnje w serbskej drasće. Zo by serbsce nawuknył, přebywaše lěto w farskim domje Daniel Lauček, młody teologa ze Slowakskeje, kotryž bu pozdžišo farar we Lupoji.

Swoje slědy zawostaji Jurij Jakub tež w serbskim pismowstwie. Něšto lět je časopis Missionski Posoł redigował. Spisał a wudał je wjacore knihi, mjez druhim k jubilejeju Luthera a k 800lětnemu wostaciu wettinskeho domu. Z bratrom Janom wudaštaj k hodam 1892 „Pruhi z Božeho swěta“, kašćik z kartkami, počišćanymi z kěrlušowymi a bibliskimi hrónčkami. 1905 wobstara posledni nakład serbskeje biblije. Zdobom plačeše hromadze z bratrom wudaće knihi z bibliskimi wobrazami. Za druhi wudawk serbskeje agendy wuznamjeni so 1906 z ryčerskim křižom a za jeho wědomostne džělo wo serbskej bibliji spočiji jemu Lipšćanska uniwersita 1910 titul licenčiata teologije.

Po smjerći Imiša 1897 přewza Jurij Jakub wjednistwo serbskeho ewangelskeho žiwjenja. Wón sta so předsyda Serbskeje předarskeje konferency, Serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa a Serbskeho kandidatskeho towarstwa. Posledniše woswjeći 1897 swój 50lětny jubilej na Njeswačanskej farje. Zdobom nawjedowaše serbske kemše w Drježdźanach. Dale bě wón městopředsyda Hornjołužiskeho towarstwa za nutřkowne misionstwo, člon předsydstwa Sakskeho hłowneho bibliskeho towarstwa w Drježdźanach a sobustaw wjacorych krajnych synodow. Na jeho namjet załoži so 1899 Serbske bibliske towarstwo, kiž wudaće serbskeje biblije spěchowaše a serbske bibliske swjedženje zarjadowaše. 1902 za-

ložo so na Njeswačanskej farje Towarstwo serbskich cyrkwinskih wučerjow, kotraž měješe džělo kantorow serbskich wosadow do cyłka zwjazać. W Maćicy Serbskej skutkowaše sobu we wšelakich wuběrkach a bě něšto lět městopředsyda.

Serbske žiwjenje je Jurij Jakub tež jako wulkomyslny mecen spěchował. Bě drje lědma nadregionalneho towarstwa w Serbach, kotraž njeby wón pjenježnje podpěrał. Darowaše za natwar Serbskeho domu, a hdyžkuli měješe Serbske lutherske knihowne towarstwo dołh – Jurij Jakub jón zaruna. Hromadze z bratrom podpěraše towarstwo ewangelskich Serbow „Čornobóh“ w Drježdźanach, tak zo towarstwo woběju za čestneju sobustawow pomjenowa. Do Delnjeje Łužicy dari pjenjezy za rozšěrjenje nowych delnjoserbskich spěwarskich. Tute naložowachu so za Brjazynskich, kotrychž wjes bě so tehdy wotpalila.

Wuměnk w Budyšinje

1906 poda so Jurij Jakub na wuměnk do Budyšina. Hromadze ze sotromaj bydleše w domje na Hornčerskej 17. Dom wjace njesteji, bu před lětami nowotwara polikliniki dla zwottorhany. Lěto po swojim přesydlěnjem wožiwi 1907 na Budyskim gymnaziju wučbu serbsčiny. Byrnež chorowaty był, podawaše serbske hodžiny. Hromadze z bratrom sta so z mecenem noweho, 1912 wotewrjeneho Budyskeho měšćanskeho muzeja. Do njeho darištaj drohotne meble a dalše unikatne eksponaty z wosydstwa Jakubec swójby. Mały wuběr z toho pokazowaše so njedawno we wosebitej wustajeńcy składnostnje 100lětneho wostaca muzeja (hlej PB č. 2/2013).

Nahladny džěl swojeho zamóženja wotkazaštaj bratraj za spěchowanje serbstwa. Jurij Jakub wustaji 30 000 hriwnow z postajenjom, zo ma so kóžde lěto dań wot 20 000 hriwnow wudželić serbskim studentam teologije, dań wot 10 000 hriwnow pak wučerjam, pola kotrychž džěći najlěpje serbsčinu nawuknu. Dalšich 10 000 hriwnow postaji Jan Jakub paćerskim džěćom, kiž zamóža pječ hłownych wučbow katechizma bjezporočnje w serbskej rěči přednjesc. Bohate wotkazanje wo tym swědči, zo běše jimaj zdžerženje ewangelskeho serbstwa z wutrobnej naležnosću.

Jurij Jakub zemrě jako posledni swojeje swójby 12. nowembra 1913 w Budyšinje. Po swojim přeču pak njebu při swójbných na Budyskim Tucharju chowany, ale w swojej bywšej wosadze w Njeswačidle. Na swój narowny kamjeń da sej serbsku kěrlušowu štučku napisać: „Naše džělo je so stało, / Nětk so sabat započnje: / Jehnjo je wšo dokonjało, / Wšo je za nas sčinjene.“

Trudla Malinkowa

Rjane zhromadne hodžiny z Delnjołužičanami dožiwili

Ze Serbskim busom sej do Baršća a do Janšojc wulećeli

Njedzelu rano, 22. septembra, móžeše Handrij Wirth w Budyšinje 30 wobdžělnikow na lětuši wulět ze Serbskim busom powitać. Běše to 30. jězba, kotruž je wón přihotował a nawjedował – přenje lěta hišće zhromadnje ze svojim nanom a wot lěta 2000 ze svojim bratrom. Do lěta 1984 je sup. Gerhard Wirth jězby sam organizował. Přenja wjedžeše 1977 do Kyrkonosow. Na nju móžeše so doholětny wobdžělnik na zajězdach, Jurij Pěčka z Konjec, hišće derje dopomnić.

Po puću skedźbni nas Handrij Wirth na historiske podawki, kiž běchu so we wsach, přez kotraž jězděchmy, stali. Tak zhonichmy tójšto zajimaweho ze serbskich a lužiskich stawiznow. W Slepom so nam hišće dwaj wulětnikarjej přidružištaj. Bohužel su tudyše kónčiny jara wot hórnistwa potrjehene, tak zo w přichodnych lětach něšto stow ludźi swoju domiznu zhubi.

Po połdrahodžinskej jězbe docpěchmy naš přeni cil, město Baršć z jeho růžowej zahrodu. W zahrodze, kotraž woswjeći lětsa swoje 100lětné wobstaće, móžachmy so wuchodźować a rjanosć a woń wjele družin pyšnych růžow wobdźiwać.

Po tym podachmy so dale na sewjer po nowych dróhach w lěsojtej krajiny na rekultiwěrowanej zemi. Janšojce běchu naš cil. Tam dojewši podachmy so do domizniškeho muzeja, po kotrymž nas serbska wučerka na wuměnkú Ursula Starikowa wodžeše. W starej šuli z lěta 1875 zaměstnjeny muzej bu 1996 wotewrjeny. Wobdźiwachmy bohátu ličbu figurinow we wšelakich delnjołužiskich drastach. Tež stare meble, nadoba a dalše zajimawosće su tu wustajene. Wo wšěm wědžeše naša přewodnica wustojnje rozprawjeć.

Po wopyće w muzeju nas we wjesnym hosćencu Krawcec swójby z dobrym wobjedom pohosćichu. Wottam smy so potom do Janšojске cyrkwy podali. Tuta nima žanu wěžu, ale pódlá njeje steji zwonica, w kotrejž móžeš horjeka mjez hrjadami tři zwony widžeć. Hornjo-delnjoserbske kemše je swjećił superintendent Jan Malink hromadže z lektoromaj dr. Christianu Pinikowej a Reinhardom Šultku. Předowanje zložo so na tekst, kiž steji w scěnjú Mateja 5,9: „Zbóžni su ci měrni, přetož budža Bože džěci mjenowani.“

Po kemšach wobhladachmy sej w 1999 rekonstruowane farskej bróžni wustajene burske graty a mašiny kaž tež keramisku ekspoziciju „We wognju narožona“ z wjace hač tysac eksponatami lužiskeje keramiki. Pódlanska hródz bu 2009 wobnowjena a za wustajeńcy připrawjena. Tam zhoni wopytowar mjez druhim wo předžělanju lena a wo stawiznach a tradicijach módročišća.

Po telko rjanych začišćach zeńdžechmy so we wosadnym domje, hdžež nas přecelne Janšowarki z kofejom a tykancom pohosćichu. Přizamkny so zhromadne spēwanje z Towaršneho spēwnika. Mjez spēwami powědaše Ursula Starikowa wjele zajimawostkow ze stawiznow Janšojc. Tak zhonichmy, zo je so tu 1694 přenja cyrkej z drjewa natwarila. Hakle 1806 dóstachu masiwny Boži dom. Lětdžesatki dołho su so tu jenož hišće němske kemše přewjedli. W nowišim času organizuje skupina Serbska namša wob lěto wjacore kemše we wšelakich wosadach. W Janšojcach běše přenja serbska namša noweho časa před 25 lětami, 1988, z fararjom Herbertom Nowakom. Jutrowne spēwanje młodych holcow běše w 60tych lětach zašeho lět-

Rjenje so Gertrud Budarjowej z Noweje Wsy a Jurij Pěčke z Konjec po Baršćowskej růžowej zahrodze wuchodźowaše.

Wučerka na wuměnkú Ursula Starikowa wjedžeše wustojnje po domizniškim muzeju w Janšojcach.

Po kofeju w Janšojckim wosadnym domje sej wulětnikarjo zhromadnje z delnjoserbskimi hosćićelimi serbske ludowe spēwy zanjesechu.

Fota: M. Wirth

stotka womjelkło. Njedawno je so wožiwiło a so lětsa třeci raz wotměło. Jara aktiwna při prócowanjach wo zdźerženje historiskich swědkow a při pěstowanju serbskich nałožkow je wjesna Domowinska skupina.

Z wutrobnym džakom za rjane zhromadne hodžiny z našimi bratrami a sotrami w Delnjeje Łužicy rozžohnowachmy so z Janšojcami a podachmy so na puć dom do Budyšina. Sup. Jan Malink informowaše hišće wo tym, zo je mjez nami wulětnikarjami dr. Małgorzata Mieczkowska, pólska rěčespytnica, kotraž je na dwutydženskim slědženskim přebywanju při Serbskim instituće w Budyšinje. Naposledk podžakowa so wutrobnje bratromaj Handrijem a Měrcinej Wirthej za dobrou organizaciju wulěta a šoferej Hermanej Wokej ze Šmitce wozydłownistwa w Radworju za wěstu jězbu. Wobdžělnicy zwuraznichu swój džak ze slynym přikleskom.

Helmut Gros

Serbsce. Ewangsce. Zhromadnje.

W Chołmje pola Niskeje so serbski ewangelski kónc tydženja wotměł

Wot 18. do 20. oktobra zeńdže so na 25 Serbow w Chołmje pola Niskeje na serbski ewangelski kónc tydženja, na kotryž bě serbska wikarka Jadwiga Malinkowa přeprošyła. Běchmy zaměstnjeni a derje zastarani w bywšej farje, kotraž je džensa křescanski prózdninski dom. Běše to zetkanije dosć młodych Serbow – přerězna staroba wučinješe 20 lět, bjez džiwa, wšako bě tójšto džěci w starobje mjez jednym a 14 lětami ze swojimaj staršimaj přichwatało. A to nic jenož z Łužicy, ale tež z Heidelberga, Münstera a Berlina.

Pokład pytali

Hesło „Pój, namakajmy sebi pokład!“ wulkich a małych wobdžělnikow wot pjatka hač do njeđeje při bibliskim džěle runje tak kaž při kreatiwnych zaběrach, kaž běštej to paslenje abo klankodžiwadło, přewođeše. Mjez tym zo džěci sej tyzki za pokłady paslachu, mějachu tež dorosćeni kreatiwny nadawk. Narysowachu zhromadnje swoje cyle wosobinske pokłady. Samsne pokłady jednotliwcow zwjazachu z pućikami. Při tym so wukopa, zo móžachu nimale wšitcy swoje pokłady z pokładami druhich zwjazać, wšako so wone hustodosć runachu. Běchu to pokłady kaž swójba, přeceljo, přiroda, hudźba, wěra atd.

Pjatk wječor čakaše po wječornej modlitwje w cyrkwi na dorosćenych a wjetše džěci bibliske džěto. Jadwiga Malinkowa bě sej hrono z Mateja 6,19–21 wo pokładach na zemi a w njebjesach wupytała, kotraž sej na zakładze wšelakich hesłow spřistupnichmy. Wosebje zajimawe w diskusiji wo teksće wšak běše za nas tež, kak so bibliski tekst we wšelakich přeložkach jewi – w delnjoserbskim, hornjoserbskim

K zakónčenju ewangelskeho kónca tydženja zestupachu so wšitcy za zhromadne foto.

katolskim a hornjoserbskim ewangelskim Swjatym pismje. Tute tři přeložki tež bibliske džěto wo Mateju 13,44 na přichodnym dnju přewoždachu.

Přewšo zajimawy bě přednošk sup. Jana Malinka wo serbskich ewangelskich pokładach sobotu dpołdnja. Podkláždžene z tójšto wobrazami předstajni nam knihi, cyrkwyje a wosobiny, kotraž běchu a su za nas ewangelskich Serbow wosebje wuznamne.

Při najrjeńšim slónčnym wjedrje čakaše sobotu popołdnju na wšitkich pytanje poklada, kotraž wosebje džěcom wulke wjeselo wobradžeše. Wšako mějachu po puću wšelake nadawki spjelnic a pokład z pomocu drjewjanych kłokow a praweje pokładoweje karty namakać.

Njedzelu rano běchu wšitcy na serbsku

Božu službu z wikarku Jadwigu Malinkowej přeprošeni. W swojim předowanju wěnowaše so znova hłownej temje kónca tydženja. Po tym nam kantorka wosady wo Božim domje a něčičišim wosadnym žiwjenju rozprawješe. Skedźbni tež na to, zo běchu tu něhdy wuznamni serbscy fararjo skutkowali, kaž Jurij Matej a Jan Łahoda.

Klětu zaso

Što nam zwostanje z tuteho kónca tydženja? Njeběchu to jenož powučace dny za kóžděho. Běchu to za wšitkich tež dny wěšeho wodychnjenja wot wšedneho dnja a składnosć, so zhromadnje z druhimi intensiwnje do duchowneje temy zanuřić, štož hewak pobrachowaceho časa a měra dla hustodosć móžno njeje. Běchu to tež dny mjezsobneho zeznaca a zajimawych rozmořow, spěwanja, hudženja a zhromadnych hrow. Za swójby ze serbskimi džěcimi pak bě to tež móžnosć, serbsku zhromadnosć dožiwić a džěcom pokažać, zo je nimo staršeju a džěda a wowki hišće dosć ludži, kotřiž serbsćinu rěča.

Zo zhromadnje hižo za móžnym terminom za přichodny tajki kónc tydženja pytachmy, je drje najlěpši dopokaz za potrebu za tajkim kubłanskim poskitkom. Wosebje wutrobity džak wšak słuša wikarce Jadwize Malinkowej, kotraž je tutón kónc tydženja akribisce přihotowała a zamóhła zhromadnje ze swojimi pomocnicami Mariju Gruhleč, Sophiju Bejmakec a Anna-Lisu Ederec wušiknje wšitke starobne skupiny do cyłka zwjesć.

Potajkim, zetkajmy so tež klětu zaso na serbske ewangelske dny. A snano so hišće dalši přidruža – wšako su wšitcy lubje wítani –, swójby z džěcimi runje tak kaž džědojo, wowki, samostejacy a młodostni.

Janina Krygarjowa

Pod wušiknym nawodom Marije Gruhleč, Sophije Bejmakec a Anny-Lisy Ederec namolowachu a wudebichu sej džěci wutrajnje tyzku za swojske pokłady.

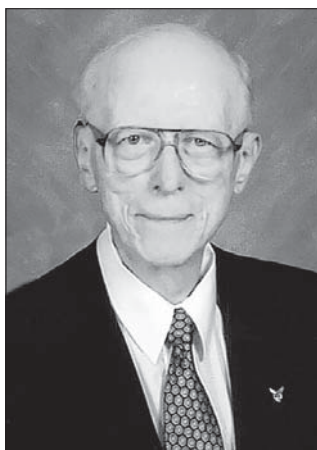
Foće: J. Krygarjowa

Američan delnjoserbskeho pochada Martin J. Dobring †

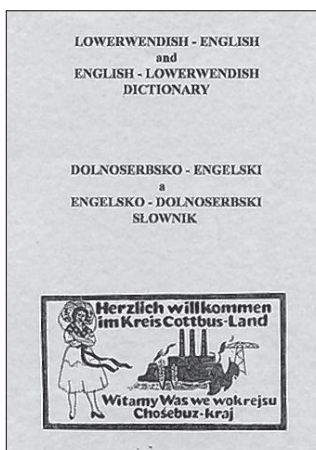
Zapozdžena dónđe do Łužicy zrudžaca powěsć, zo je dnja 29. meje 2013 w Port Huron, Michigan, zemrěł Američan delnjoserbskeho pochada Martin J. Dobring w starobje 87 lět. Přez zaběru ze stawiznami swojeje swójby bě sej wón swój narodny pochad uwědomił a so započal zaběrać z delnjoserbskej rěču. Bě hordy na swoje delnjoserbske korjenje a je so tehodla tež rady sam Měto mjenował. W sprócnym dźěle přez wjacore lěta je zestajil delnjoserbsko-jendźelski słownik, kotryž wuda – přehlada ny wot dr. Madlenny Norbergowej ze Podstupimskéje uniwersity – w léce 2002 w swójskim nakładze jako 197 stron woprijacu brošuru pod titulom „Lowerwendish-English and English-Lowerwendish Dictionary. Dolnoserbško-engelski a Engelsko-dolnoserbški słownik“. Dr. Charles Wukasch, potomnik hornjoserbskich wupućowarjow, z Austina w Texasu je słownik 2003 w časopisu „The Slavic and East European Journal“ recensował. W serbskich medijach so wo tutym nje-wšědnym słowniku a jeho awtoru po wšem zdaću ničo wobšěrnišeho rozprawjało njeje.

Martin Dobring narodži so 28. apryla 1926 w Port Huron, małym měscu na južnym kóncu jězora Huron w staće Michigan

Martin Dobring a wot njeho zestajany delnjoserbsko-jendźelski a jendźelsko-delnjoserbski słownik

Foće: priwatne, repro SKA

na sewjeru USA. Jeho staršej běštaj John Dobring a Helen rodž. Hentschel. W Druhej swětowej wójnje služeše jako namórnik pola U.S. Navy. Po wotzamknjenju jako bachelor elektroinženjerstwa při University of Michigan dźěłaše najdlěši čas swojeho žiwjenja w grotowej fabrice w Port Huron. 1952 so woženi. Wón bě sobustaw Trinity Lutheran Church (cyrkwy Swj. Trojicy) w Port Huron, kotraž přisłuša Lutherскеj cyrkwi Missouri-synody (Lutheran Church – Missouri Synod, LCMS) – samej cyrkwi, kotrež tež wot Serbow založene wosady w Texasu přislušeja. Jako aktiwny křesćan skutkowaše we wšelkich gremijach a wuběrkach wosady sobu. Rady dźěłaše

w zahrodze, lóžeše ryby a zaběraše so ze swójbnyimi stawiznami a delnjoserbskej rěču. Loni móžeše ze swojej žonu Lorraine 60lětny mandželski jubilej woswjećić. Jeho pohrjebne kemše swjećachu so 3. junija we wosadneje cyrkwi. Přizamkny so chowanje na pohrjebnišću Lakeside Cemetery w Port Huron. Martin Dobring zawostaji wudowu, štyri dźěci, dźesać wnučkow a třoch prawnučkow.

Wot lěta 1987 bě Martin Dobring sobustaw Texas Wendish Heritage Society, towarstwa Serbow w Texasu. Tehodla dojeźde sej před lětami tež raz ze sewjera USA na tradicionelny serbski swje-

dzeń w Serbinje. Na wosobinske zetkanje z nim, kotrež so při tutej składnosći wotmě, dopomni so dr. Charles Wukasch w krótkim spomnjeću k smjerći Martina Dobringa, wozjewjenym w třecim lětušim wudaću časopisa texaskich Serbow: „Dopomnju so, zo wobdžěli so wón před lětami na Wendish Fest a so ze mnu dzeń do toho na kofej zetka, tak zo móžachmoj někotre prašenja nastupajo serbsku rěč diskutować. Wón praji: ‚Budže přenjeměrne na Wendish Fest, zo bychmoj něšto podžětałoj. Chcemoj so radšo sobotu něhdže na kofej zetkać.‘ Swět serbskich studijow je zhubił lubeho přečela.“

Trudla Malinkowa

„Melanchthonowy zwón“ ma so restawrować

Łazowska wosada chce so wo to postarać, zo so „Melanchthonowy zwón“ – 170 lět stary, z bronzy lacy a 135 kilogramow čezki – w blišim času wobnowi. „Skóncowanu krónu dyrbymy nowu leć dać, tak zo dóstanje zwón zaso swój přenjetny naphlad“, praji Günter Wjenk, člon wosadneje rady. Nastork za wobnowjenje je posudk wěcywustojneho za zwony, Arnolda Rišlera. Wón je kantor na wuměnk a dobry znajer Łužiskich zwonow. Zhromadnje z Wilfriedom Wićazom, člonom Łazowskeje wosadneje rady, bě wón zwón přepruwował. Jako wuslědk poruči jeho wobnowjenje w zwonyskowanskim zawodze w bayskim Nördlingenje.

W hodownej wustajeńcy lěta 2011 w Domje Zejlerja a Smolerja we Łazu zwón posledni raz zjawnje pokazachu. Wón pochadza z lěta 1843, jako Gruhlec zwonylijerňa w Małym Wjelkowje tři nowe zwony za Łazowsku wosadu liješe. Farar Handrij Zejler je tehdy poswjećil. Zwón je wudebjeny z wobrazom Philippa Melanchthona a ma němske napisy: „Alles und in allem

„Melanchthonowy zwón“ z lěta 1843 – lacy za čas fararja Handrija Zejlerja Foto: AK

Christus. Dir Jesu leben wir, dir Jesu sterben wir. Dieses Glockengeläute wurde aus freiwilligen Beiträgen der Lohsauer Kirch-

gemeinde im Jahre 1843 angeschafft und gegossen von Friedrich Gruhl in Kleinwelke.“

Po tym zo bě zwón Přenju swětowu wójnu přetrał, dari jón wosada 1935 Běłochołmčanskej gmejnje składnostnje poswjećenja tamnišeje noweje kapački. Tam pak wosta jenož sydom lět. 1942 dyrbjachu jón za wójnske taměry wotedać. Jeho wosud bě njewěsty, zola wón přetra tež Druhu swětowu wójnu a bu 1949 na zwonowym kěrchowje w Hamburgu zaso namakany. 1950 wróci so do wěže Běłochołmčanskeje kapački, hdžež wisaše pódla wulkeho, 1949 nowolateho zwona. Škodow dla „Melanchthonowy zwón“ wot kónca 1960tych lět wjac njezwonješe a bu 2011 z wěže wzaty.

„Naša wosadna rada je jara za to, zo so zwón jako štwórty zwón do wěže Łazowskeje cyrkwy wróci. Smy wo tym z wjesnej radu w Běłym Chołmcu rěčeli. Wona temu přihtosuje, hdyž so zwón wobnowi a znowa wužiwa“, praji Günter Wjenk. Restawracija płaći 5 000 eurow, za což wosada nětko dary zběra. Kóžda podpěra je witana.

Andreas Kirschke

Němsko-serbske kemše w Bukecach

Prawidłownje swjećachu so w Bukecach serbske kemše hišće za čas fararja Gerata Lazarja, kotryž skutkowaše tu wot 1959 do 1979. Jako wuměnkar wón swěru tutu službu dale wukonješe, hač krótko do swjeho wotchada na Božu prawdu w léce 1992. Po tym so Bože słowo w serbskej rěči dlěši čas njeprjowědaše, doniž sup. Siegfried Albert Serbow wokoło Bukec dwójce wob lěto na serbske popołdne njeprjowědaše. Tute zarjadowanja su hač na džensniši džeń pod nawodom sup. Jana Malinka kruty wobstatk wosadneho žiwjenja.

Nětčiši farar Thomas Haenchen skutkuje wot lěta 1997 w Bukecach. Džakowano jeho nastajenju a jeho prócowanjam so serbske wosadne žiwjenje wožiwa. We wosadnym łopjenu ma serbska rěč swój kruty wobstatk. Na kemšach swjatych dnjow so Bože słowo tež w serbskej rěči čita. Za dodržane klětkowe paramenty buchu nowe wobstarane, zaso ze serbskimi hronami debjene, kaž je to na starych, přetřebanych było. Tež nowe zwony na cyrkwinej wěži pyša serbske a němske hrona.

Wšěm prócowanjam wo wužiwanje serbskeje rěče we wosadnym žiwjenju, kiž wuchadžeja wosebje wot Krygarjec swójby z Wuježka, je farar Haenchen jara wotevrjony a prócuje so z wobdželenjom na Bukečanskej bjesadze, serbsku rěč nawuknyć. Na tutym zakładze běše móžno na lóžk jutrowneho spěwanja w léce 2012 zaso wozrodzić. Při tutej skladnosći wukładowaše farar Haenchen Bože słowo přeni raz w serbskej rěči. Dobry wothłós zbudži próstwu na njeho, z wosadu njedzela, 13. oktobra, němsko-serbske kemše swjećić.

Zhromadzi so wjacje hač połsta kemšerjow, kiž běchu z Bukečanskeje, Bartskeje, Poršiskeje, Hrodzišćanskeje a Hodzijskeje wosady přišli. Zwjeselace bě tež nahladna ličba němskorěčnych Bukečanow. Kěrluš spěwachu so serbsce a němsce, po štučkach wotměnjejo. K poradženju přinošowachu wot knjeni Zyndžineje ze Smochćic na hnucje wašnje z přewodom byrglow spěwanje serbske twórby. Ewangelij čitaše so serbsce a němsce. Na němske wěrywuznaće sčehowaše serbski wěruwuzna-

Farar Haenchen wita kemšerjow z dwurěčneje Božej služby w Bukecach. Foto: ES

wanski kěrluš „Do jednog Boha wěrimy“. W swojim předowanju rozložil farar Haenchen tekst po swj. Mateju na 15. stawje w serbskej, potom w němskej rěči. Próstwy přednjese skupina kemšerjow serbsce a němsce. Sčehowaše spowědna modlitwa a Bože wotkazanje w němskej rěči. Žohnowanje wudželi farar němsce, na což přizamkny so kěrluš „Knjezowy jandžel“ jako požohnowanje w serbskej rěči. **Arnd Zoba**

Žnjowodžakne kemše we Wojerecach

Žnjowodžakny swjedžen bě hižo za nas šulske džeci dožiwjenje, kotraž hač do džensnišeho dnja zapomnić njemóžemy a tež nochcemy. Po picowanju a snědanju na tutej wosebitej njedzeli zwoblěka so mačerka jara dokładnje do swjedženskeje drasty Wojerowskich Serbowkow. Dalše serbske Čiskowske swójby so hromadze ze staršimaj na kolesach do Janskeje cyrkwe podachu.

Z wjeselom a spokojnosću sym lětuše žnjowodžakne kemše we Wojerowskej Janskej cyrkwi dožiwił. Boži dom bě hač na poslednje městno wobsadzeny, hdyž čehnješe superintendent Heinrich Koch z džěćimi do cyrkwe. Zwony sprosředkowa-

chu wěrimym do kraja, zo swjeca so žnjowodžakne kemše. Pozawny a pišćele zaklinčachu, hdyž Aleksander Šuster a Franka Dopmeierec ze Židžinoho žnjowu krónu, zhotowjenu wot žonow ze Židžinoho, do Božeho domu njeseštaj, hdžež ju před woltarjom na podest stajštaj. Holcy a hólcy z wosadnych wsow položichu darjene plody z pola a zahradki před woltar, kotryž so takle w pisanych nazymskich barbách blyšćeše.

Wulka ličba žonow a młodych holcow bě so na lětuše žnjowodžakne kemše swjedžensku drastu Wojerowskich Serbowkow zdrasćita a wudospolni takle pisanosć nazymy. **Měrcin Kašpor-Čiskowski**

Annegret Holderowa (nalěwo) ze Židžinoho a Heike Kochowa z Wojerec, mandželska Wojerowskeho superintendenta, před woltarjom ze žnjowej króny Foto: M. Kašpor

Z předsydstwa wosadneho zwjazka

Předsydstwo Serbskeho wosadneho zwjazka zeńdže so 22. oktobra na Michałskej farje w Budyšinje. Přeni dyk wuradźowanja běše přehladanje hospodarskeho planu na lěto 2014. Knj. Fischer wot Budyškeje kasoweje centrale předstaji swój naćisk, kotryž namaka přiřhosowanje. Přiražka krajneje cyrkwe za Pomhaj Bóh ma so klětu wo 5 % zwyżić. Dale postaji předsydstwo sobotu, 1. februar 2014, jako termin za hłownu zhromadźiznu Serbskeho wosadneho zwjazka. Přitomni zaběrachu so tež z wosebitymi zarjadowanjami w přichodnym léce. Po wothłósowanju z Wojerowskej faru je so cyrkwinski džeń na 22. junij do Wojerec postajił. Wot 3. do 5. julija wotměja so křesćanske zetkawanske dny we Wróclawju. Hłowny džeń budže tam sobotu, 4. junija. Ewangelscy Serbja budžeja tam na Wikach móžnosćow podobnje kaž na cyrkwiskim dnju w Drježdžanach 2011 zastupjeni. Wosadni maja so přeprošyć, so na tutej dnjach w bohatej ličbě wobdželić. Zwjeselace je, zo budžetaj tež 2014 džěłarnička serbskich Bjesadow a dworowy swjedžen we Wuježku.

Serbski wosadny zwjazk bu 1949 založeny. Wón ma podobnje kaž cyrkwinske předstejćerstwa abo synody nawodniske nadawki za ewangelskich Serbow w Ew-luth. krajnej cyrkwi Sakskeje. Do jeho předsydstwa šlušeja Serbski superintendent, Mato Krygar z Wuježka, Marka Maćijowa ze Židowa a Měrcin Wirth z Třělan. **jm**

Powěšće

Lubań. 16. oktobra zeńdze so tu Serbska přirada cyrkwy EKBO k swojemu nazyskemu posedženju. Po rozprawach z regionow předstaji so staw přihotow za delnjoserbski młodžinski spěwnik a rozpominaše so serbske wobdźělenje na zetkawanskich dnjach 2014 we Wróclawju.

Klětno. Serbski superintendent přednošowaše 17. oktobra před seniorami Klětnjanskeje ewangelskeje wosady wo Serbach w Texasu. Někotři z přítomnych rozprawjachu, zo maja jich swójbny zwiski do Serbina, dokelž běchu jich přiwuzni w času fararja Kiliana do Serbina wupućowali.

Budyšin. Pjaty lětnik Pawołoweje šule z Rakec, kotryž měješe 16. oktobra projektny dzeń w Budyšinje, informowaše so w Michałskej cyrkwi wo wosudze cyrkwy we wójnskich časach a wo jeje serbskej tradiciji. Pod nawodom wučerja Manecka zaspěwachu šulerjo serbski kěrluš „Njeh Bohu dźakuje“.

Budyšin. Wot oktobra wobnowja so Pětrowska cyrkej w Budyšinje a njeje tuž na dwě léće zjawnosći přistupna. Měščanscy wjednicy chcedza jako narunanje turistiske skupiny po Michałskej cyrkwi wodźić. Na dalekublanju 21. oktobra zeznajomichu so z twarskimi stawiznami cyrkwy a wosebje z jeje wuznamom w serbskich stawiznach. Wjednicy mějachu mnohe prašenja k ličbje a přítomnemu žiwjenju Serbow.

Poršicy. Před seniorami Poršiskeje wosady přednošowaše Trudla Malinkowa 23. oktobra wo wupućowanju Serbow w 19. lěstotku do Texasa a wo dźensnišim žiwjenju jich potomnikow. W rozmołwje po tym wjacori na to pokazachu, zo bě narodne wuwide w jich wsach podobnje wotběžalo kaž w Texasu. Jako dźěći njeběchu němsce móhli a nětko w starobje móža lědma hišće serbsce. Zdobom staji so prašenje, čehodla su we Łužicy zapřijeće „Wenden“ na „Sorben“ přeměnili, w Texasu pak nic. Tež w Poršicach běchu přeco „Wenden“ byli, a to njeběchu ženje jako diskriminowace začuwali.

Malešecy. Sobotu, 26. oktobra, wuhotowachu wuměly Serbskeho ludoweho ansambla pod nawodom chóroweho direktora Gabriele Don koncert duchowneje hudźby w tudyšej cyrkwi. Předstajenje wospjetowachu njedźelu w Hodźijskim Božim domje.

Personalnu wustajeńcu Borbory Wiesnerec wotewrěchu 24. oktobra w foyeru přede-wzaća Vattenfall w Čornej Pumpje. Z Barta pochadźaca wuměłca rozestaja so w swojich twórbach wosebje z wotbagrowanjom serbskich wsow.

Foto: M. Rječcyna

Dary

W septembru je so darilo 34 eurow za Pomhaj Bóh. Bóh žohnuj dar a darcěla.

Spominamy

Před 75 lětami, 17. nowembra 1938, zemrě wučer a přirodospytnik **Korla Bohuwer Šěca** w Rachlowje pod Čornobohom. Rodzeny 1858 jako syn wojnarja w Klukšu, chodžeše wón w ródnej wsy do šule a po tym na Krajnostawski wučerski seminar w Budyšinje. Wot 1877 do 1920 skutkowaše jako wučer w Rachlowje pod Čornobohom. Podobnje kaž do njeho wučer Michał Rostok w Drječinje wěnowaše so Korla Bohuwer Šěca nimo powołanja přirodowědnym studijam. Nadrobnje přeslědži wosebje wokolinu Čornoboha. Wuslědki wozjewi w mnohich přinoškach w němskich a serbskich časopisach. Ze swojimi slědženjami wo mjetelach zdoby sej mjezynarodne připóznaće. W swojich serbskich spisach wuznamjeni so jako wuběrný powědar a znajer serbskeje rěče. Wot młodych lět bě sobustaw Maćicy Serbskeje. Za jeho pedagogiske zaslůžby spožči so jemu titul wyši wučer. Wón bě z Hanu Emiliju rodź. Albertec, pochadźacej ze serbskeje kublerskeje swójbny w Rachlowje, woženjeny. Jeju synojo Jan, Włodziměr a Božidar Šěca stachu so tehorunja ze znatymi serbskimi wučerjami a domiznowědnymi slědźerjami. Składnostnje 100. narodnin Korle Bohuwer Šěcy da Němski kulturny zwjazk 1958 při jeho ródny domje w Klukšu dwurěčnu pomjatnu taflu připrawić. Jeho row na nowym pohrjebnišću w Bukcach je tamniša wosada njedawno restawrować dała.

T.M.

Přeprašujemy

- 03.11. 23. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za dźěći (sup. Malink)
- 06.11. srjeda**
19.00 zhromadna Bjesada w Hodźiju na kantorace z přednoškom Alfonsa Frencla
- 09.11. sobota**
14.30 wosadne popołdnje w Bukcach
- 10.11. dopředposlednja njedźela w cyrkwiniskim léće**
09.30 dwurěčne kemše w Rakecach (farar Kecke, sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 17.11. předposlednja njedźela w cyrkwiniskim léće**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 20.11. pokutny dzeń**
08.20 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)
- 30.11. sobota**
15.00 ekumeniske wosadne popołdnje w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehefeldskej (sup. Malink)
- 01.12. 1. njedźela w adwencie**
14.00 wosadne popołdnje w Slepom (sup. Malink)
- 08.12. 2. njedźela w adwencie**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
14.00 kemše w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink), po tym adwentnička na farje

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čišč: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza mjesačne. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement plaći 8 eurow.